

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра української мови

Наталія КОСТУСЯК

**МОРФЕМІКА, СЛОВОТВІР,
МОРФОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Луцьк
«Надстир'я»
2022

УДК 811.161.2'367.62(075)

К 72

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 1 від 21 вересня 2022 року).*

Рецензенти:

Навальна М. І. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри журналістики та мовної комунікації, Національний університет біоресурсів і природокористування України;

Громик Ю. В. – кандидат філологічних наук, професор, проректор з навчальної роботи та рекрутації, Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Костусяк Н. М.

К 72 Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : методичні рекомендації. Луцьк : Надстир'я. 2022. 80 с.

Навчально-методичне видання містить загальні засади про нормативний освітній компонент «*Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*», об'єднаний у теми перелік питань, опрацювання яких спрямоване на набуття визначених освітньо-професійною програмою компетентностей, ключові поняття, питання для самоперевірки, проміжного та підсумкового контролю, список рекомендованої літератури. Методичні рекомендації призначені для використання під час підготовки до практичних занять та виконання завдань самостійної роботи.

Рекомендовано бакалаврам (на базі ОКР молодшого спеціаліста) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) за освітньо-професійною програмою «*Середня освіта. Українська мова та література. Світова література*».

УДК 811.161.2'367.62(075)

© Костусяк Н. М., 2022.

© Волинський національний
університет імені Лесі Українки.

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Розділ 1. Нормативний освітній компонент «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»:	
загальні засади та керівні принципи.....	6
§ 1. Опис освітнього компонента.....	6
§ 2. Анотація нормативного освітнього компонента.....	7
§ 3. Концепція викладання.....	8
§ 4. Пререквізити та постреквізити освітнього компонента.....	9
§ 5. Мета й завдання освітнього компонента.....	10
§ 6. Результати навчання (компетентності).....	10
§ 7. Структура освітнього компонента.....	13
§ 8. Організація самостійної роботи здобувачів освіти.....	16
§ 9. Політика оцінювання.....	16
9.1. Політика викладача щодо студента.....	16
9.2. Політика викладача щодо дотримання принципів академічної доброчесності.....	18
9.3. Політика щодо дедлайнів та перескладання.....	18
§ 10. Підсумковий контроль.....	19
Розділ 2. Морфеміка. Словотвір. Граматика української мови.	
Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник.....	20
§ 1. Морфеміка сучасної української літературної мови та особливості її вивчення в ЗЗСО. Стилiстичні функції морфем.....	20
§ 2. Словотвір. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Словотвірні засоби стилістики. Використання інноваційних технологій під час вивчення теми «Словотвір» у ЗЗСО..	23
§ 3. Граматика української мови. Частини мови та принципи їхнього виділення.....	26
§ 4. Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди, морфологічна категорії та стилістичні функції іменників. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності учнів під час вивчення іменника в ЗЗСО.....	30
§ 5. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних та словотвірних категорій прикметника, його стилістичне значення. Продуктивні засоби підвищення навчальних досягнень учнів із теми «Прикметник».....	35

§ 6. Числівник, його граматична спеціалізація та особливості відмінювання. Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення теми «Числівник» у середній школі.....	39
§ 7. Лексико-граматичні особливості займенника, його парадигматичні, словотвірні та стилістичні ознаки. Формування в учнів навичок розбору займенника як частини мови.....	42
Розділ 3. Прислівник. Дієслово. Службові частини мови. Вигук.....	45
§ 8. Прислівник. Ефективні шляхи засвоєння правопису прислівників у ЗЗСО.....	45
§ 9. Дієслово. Категорії виду, часу, способу дієслова в контексті морфології та методики викладання мови.....	48
§ 10. Категорії перехідності/ неперехідності, стану, особи, числа й роду дієслова. Безособові дієслова. Методичні засади їхнього вивчення в ЗЗСО.....	52
§ 11. Дієприкметник. Дієслівні форми на <i>-но</i> , <i>-то</i> . Дієприслівник. Їхня лінгводидактична інтерпретація в контексті компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх учителів-філологів.	54
§ 12. Прийменник. Сполучник. Їхня стилістична роль та особливості вивчення в контексті сучасного освітнього процесу.....	57
§ 13. Частка. Вигук. Методика їхнього вивчення в ЗЗСО.....	60
Модульний контроль.....	63
Питання до іспиту.....	68
Шкала оцінювання іспиту.....	73
Рекомендована література.....	74

ПЕРЕДМОВА

Навчальне видання *«Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : методичні рекомендації»* укладено відповідно до нормативного освітнього компонента *«Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»* підготовки бакалавра (на базі ОКР молодшого спеціаліста) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література), за освітньо-професійною програмою *«Середня освіта. Українська мова та література. Світова література»*. Пропоноване видання відповідає силабусу зазначеної дисципліни, а також основним принципам кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

Специфіку навчального видання *«Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : методичні рекомендації»* визначає зорієнтованість на всебічне вивчення трьох основних та важливих ярусів мовної структури – морфеміки, словотвору й морфології, і передбачає набуття вмінь морфемного, словотворчого та морфологічного аналізу одиниць мови, визначення їхніх кваліфікаційних параметрів, диференційних ознак, специфіки вияву тощо.

РОЗДІЛ 1
НОРМАТИВНИЙ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ
«МОРФЕМІКА, СЛОВОТВІР, МОРФОЛОГІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»:
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ

§ 1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузь знань <u>01 «Освіта / Педагогіка»</u> , спеціальність <u>014 Середня освіта, Українська мова і література</u> , освітньо-професійна програма <u>«Українська мова та література. Світова література»</u> , ОР бакалавр (на базі ОКР молодшого спеціаліста)	Нормативна
Кількість годин / кредитів <u>120 / 4</u>		Рік навчання – 1
		Семестр – 2
		Лекції – 32 год
		Практичні (семінарські) – 28 год Лабораторні – 0 год Індивідуальні – 0 год
ІНДЗ: немає		Самостійна робота – 52 год
	Консультації – 8 год	
Мова навчання		Форма контролю: іспит українська

§ 2. Анотація нормативного освітнього компонента

Нормативний освітній компонент «*Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*» посідає центральне місце серед лінгвістичних курсів, які викладають бакалаврам-філологам (на базі ОКР молодшого спеціаліста). Він спрямований на опанування морфемного, словотвірного й морфологічного мовних рівнів. Особливої уваги надано складним випадкам морфемного та словотворчого розборів слів і розрізнення частин мови. До головних завдань освітнього компонента «*Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*» належить вироблення в студентів умінь та навичок застосувати набуті знання на практиці. Курс зорієнтована на виконання різноманітних тренувальних вправ, завдань творчого характеру, опрацювання додаткової літератури тощо. Такі види роботи забезпечать поглиблений підхід до вивчення зазначеної лінгвістичної дисципліни, розвиватимуть творчі навички в студентів. Докладне й усебічне вивчення морфемного, словотвірного та морфологічного ярусів сприятиме глибшому засвоєнню словниково-граматичних та інформаційних можливостей мови як найважливішого засобу людського спілкування.

Грунтовно опанувавши нормативний освітній компонент «*Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*», здобувачі освіти будуть

○ **знати:** особливості виділення основних одиниць морфеміки, словотвору й морфології, їхні найважливіші формальні, семантичні та стилістичні ознаки; класифікації морфем, систему способів словотворення, сукупність лексико-граматичних класів слів і їхніх категорій; дефініції всіх частин мови; визначення найголовніших категорійних понять, зокрема *граматична категорія, граматичне значення, граматична форма, відмінок, число, рід, час, перехідність / неперехідність, спосіб* тощо; графемне членування всіх морфологічних категорій, притаманних повнозначним лексико-граматичним класам слів; головні правила словозміни та словотворення самостійних частин

мови; структурні ознаки та функційне призначення службових одиниць; стилістичні особливості повнозначних і неповнозначних частин мови; різновиди вигуків за семантикою, походженням, стилістичним забарвленням;

○ *уміти*: вільно користуватися системою теоретичних знань із морфеміки, словотвору й морфології, виконуючи різноманітні за складністю завдання, характеризувати опорні поняття курсу; визначати граматичні категорії та граматичні значення слів; робити повний морфемний, словотворчий та морфологічний розбори слів; правильно вживати словоформи відповідно до національної специфіки української мови та з огляду на сукупність основних стилістичних норм.

Оволодівши теоретичними аспектами нормативного освітнього компонента «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», бакалаври отримують *навички* висококваліфікованого вчителя української мови, здатного логічно мислити, аналізувати мовні одиниці морфемного, словотвірного й морфологічного мовних рівнів, а також не тільки майстерно оперувати словниковим запасом, а й вільно послуговуватися правильно вжитими морфологічними формами слів.

§ 3. Концепція викладання

Основну й найголовнішу інформацію здобувачі освіти отримують на лекційних заняттях, а також студіюючи навчальний посібник «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»¹ та скориставшись теоретичним матеріалом, поданим на платформі «*Moodl*» (Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*

¹*Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови* : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 164 с.

(скорочена назва «МСМ(М/С)»)². Залежно від обсягу та складності матеріалу на лекціях викладач застосовуватиме пояснювально-ілюстративний метод та / або метод проблемного викладення. Крім того, послуговуватиметься такими методиками, як розповідь, пояснення, бесіда. Результативність практичних занять забезпечуватимуть частково-пошуковий та / або репродуктивний методи, індивідуально-групова форма діяльності й ін.

Лекції, практичні заняття, консультації відбуватимуться в аудиторіях відповідно до розкладу, за дистанційного навчання – у програмі «Zoom», консультацію можна отримати й за допомогою відеозв'язку у Viber чи у формі листування (kostusyak.nataliia@vnu.edu.ua).

Викладач відкритий до спілкування й готовий відповісти на питання чи надати консультацію за попереднього узгодження часу. Викладач вважає пріоритетним у навчальному процесі толерантний діалог, повагу до думки кожного, комфорт у спілкуванні, взаєморозуміння та вислухає пораду кожного щодо вдосконалення програми й практичних завдань

§ 4. Пререквізити та постреквізити освітнього компонента

Пререквізити

Освітній компонент «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» перебуває в тісному зв'язку з низкою дисциплін, які вивчали раніше, зокрема «Фонетика і лексикологія української мови», а також ґрунтується на знаннях базового (шкільного) курсу української мови.

Постреквізити

Знання, уміння й навички, які здобудуть студенти, опанувавши освітній компонент «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», необхідні для вивчення курсу «Синтаксис української мови».

²Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

§ 5. Мета й завдання освітнього компонента

Мета нормативного освітнього компонента «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» – опанування найважливіших концептуальних і методологічних знань про морфеміку, словотвір і морфологію української мови, формування вмій та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

До найважливіших *завдань* курсу «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» належить глибоке оволодіння теоретичними відомостями про морфемні, словотворчі, морфологічні одиниці, їхні семантичні, формальні та стилістичні ознаки, особливості класифікації, закономірності функціонування відповідно до нині чинних норм; розвиток практичних навиків застосувати знання у сфері освіти з дотриманням норм академічної доброчесності; виховання почуття поваги до державної мови.

§ 6. Результати навчання (компетентності)

Опанування курсу «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» передбачає набуття студентами таких **компетентностей**:

○ інтегральної (ІК):

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані та практичні завдання в галузі середньої освіти під час здійснення педагогічної діяльності з навчання мовно-літературної освітньої галузі, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук, проведення досліджень та здійснення інновацій, характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (базова школа); професійний саморозвиток.

○ загальних (ЗК):

Здатність спілкуватися українською мовою (усно та письмово) на професійному рівні **(ЗК 1)**.

Знання та розуміння предметної галузі, розуміння специфіки професійної діяльності **(ЗК 2)**.

Здатність учитися, здобувати знання, застосовувати їх у практичних ситуаціях; здатність до абстрактного мислення, аналізу й синтезу **(ЗК 7)**.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; до використання інформаційно-цифрових технологій у професійній діяльності **(ЗК 9)**;

○ *фахових (ФК):*

Здатність формувати в учнів предметні компетентності **(ФК 1)**.

Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її рівні, функції, етапи розвитку; демонструвати мовну й мовленнєву компетентності в процесі фахової комунікації **(ФК 2)**.

Володіння методами аналізу та структурування мовного матеріалу з огляду на класичні й новітні методологічні та методичні принципи **(ФК 4)**.

Здатність використовувати знання законів техніки мовлення, експресивні, емоційні, логічні засоби мови з метою досягнення запланованого прагматичного результату **(ФК 6)**.

Здатність усвідомлювати культурне різноманіття, відповідальність за збереження культурної, мовної та літературної спадщини **(ФК 7)**.

Здатність використовувати теоретичні підходи, дослідницькі парадигми та концепції в галузі української мови в типових професійних ситуаціях; бути активним і компетентним учасником усної та писемної наукової комунікації в професійній сфері **(ФК 12)**.

Здатність до професійного розвитку впродовж життя; до моніторингу власної педагогічної діяльності, обміну досвідом професійної діяльності **(ФК 16)**.

Програмні результати навчання:

Знає основні етапи розвитку, сучасні тенденції функціонування української літературної мови; рівні мовної системи **(ПРН 2)**.

Володіє базовими знаннями з гуманітарних та професійно-орієнтованих дисциплін, необхідних для розв'язання професійних педагогічних завдань відповідно до освітньо-професійної програми **(ПРН 7)**.

Демонструє належний рівень володіння державною мовою для реалізації усної та письмової комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентує результати власних досліджень державною мовою **(ПРН 9)**.

Застосовує знання про тенденції функціонування української літературної мови в професійній діяльності; характеризує теоретичні та практичні аспекти конкретної філологічної галузі **(ПРН 11)**.

Аналізує та порівнює напрями та школи в лінгвістиці **(ПРН 12)**.

Здійснює науковий аналіз мовного матеріалу, інтерпретує та структурує його з огляду на класичні й новітні методологічні принципи, формулює узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних **(ПРН 15)**.

Оцінює ефективність цифрових ресурсів для досягнення навчальної мети та в процесі майбутньої професійної діяльності **(ПРН 18)**.

Усвідомлює соціальну значущість майбутньої професії, має мотивацію до здійснення професійної діяльності. Дотримується принципів академічної доброчесності **(ПРН 20)**.

§ 7. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Бали
Змістовий модуль 1. Морфеміка. Словотвір. Граматика української мови. Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник						
Тема 1. Морфеміка сучасної української літературної мови та особливості її вивчення в ЗЗСО. Стилiстичні функції морфем	8	2	2	3	1	3 бали
Тема 2. Словотвір. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Словотвірні засоби стилістики. Використання інноваційних технологій під час вивчення теми «Словотвір» у ЗЗСО	13	4	4	4	1	4 бали
Тема 3. Граматика української мови. Частини мови та принципи їхнього виділення.	7	2	2	3	–	3 бали
Тема 4. Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди, морфологічна категорії та стилістичні функції іменників. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності учнів під час вивчення іменника в ЗЗСО	9	2	2	4	1	3 бали

Тема 5. Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних та словотвірних категорій прикметника, його стилістичне значення. Продуктивні засоби підвищення навчальних досягнень учнів із теми «Прикметник»	8	2	2	4	–	3 бали
Тема 6. Числівник, його граматична спеціалізація та особливості відмінювання. Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення теми «Числівник» у середній школі	11	4	2	4	1	3 бали
Тема 7. Лексико-граматичні особливості займенника, його парадигматичні, словотвірні та стилістичні ознаки. Формування в учнів навичок розбору займенника як частини мови	8	2	2	4	–	3 бали
Разом за модулем 1	64	18	16	26	4	22 бали
Змістовий модуль 2. Прислівник. Дієслово. Службові частини мови. Вигук						
Тема 8. Прислівник. Ефективні шляхи засвоєння правопису прислівників у ЗЗСО	9	2	2	4	1	3 бали

Тема 9. Дієслово. Категорії виду, часу, способу дієслова в контексті морфології та методики викладання мови	10	4	2	4	–	3 бали
Тема 10. Категорії перехідності/ неперехідності, стану, особи, числа й роду дієслова. Безособові дієслова. Методичні засади їхнього вивчення в ЗЗСО	10	2	2	5	1	3 бали
Тема 11. Дієприкметник. Дієслівні форми на <i>-но</i> , <i>-то</i> . Дієприкметник. Їхня лінгводидактична інтерпретація в контексті компетентісно орієнтованого навчання майбутніх учителів-філологів	10	2	2	5	1	3 бали
Тема 12. Прийменник. Сполучник. Їхня стилістична роль та особливості вивчення в контексті сучасного освітнього процесу	9	2	2	4	1	3 бали
Тема 13. Частка. Вигук. Методика їхнього вивчення в ЗЗСО	8	2	2	4	–	3 бали
Разом за модулем 2	56	14	12	26	4	18 балів
Види підсумкових робіт						Бал
МКР1						Т / 30 балів
МКР2						Т / 30 балів
Всього годин / Балів	120	32	28	52	8	100 балів

§ 8. Організація самостійної роботи здобувачів освіти

Організація самостійної роботи студентів передбачає поєднання прийомів репродуктивного, частково-пошукового та дослідницького методів. Для забезпечення самостійного опанування матеріалу запропоновано перелік необхідної навчальної, навчально-методичної літератури, із нею можна ознайомитися в бібліотеці та відповідних сайтах, покликання на які подано в загальному списку джерел.

Готуючись до практичних занять, здобувачі освіти повинні опрацювали теоретичний матеріал, поданий на лекціях, у навчальному посібникові «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»³, на платформі «Moodl» (Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»)⁴ та інших запропонованих джерелах; крім того, виконати практичні завдання, подані після тем на платформі «Moodl».

Передбачено самостійне виконання двох МКР (див. у рубриці «Політика оцінювання»).

§ 9. Політика оцінювання

9.1. Політика викладача щодо студента

Політика оцінювання студентів відповідає «Положенню про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки»⁵ та «Положенню про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки»⁶.

³Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 164 с.

⁴Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

⁵ Положенню про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/Polozh_pro_otzin_Red_redMED.pdf.

⁶ Положенню про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі

Студент, сумлінно готуючись до практичних занять й *активно* виступаючи на них, а також виконуючи запропоновані викладачем завдання для самостійного опрацювання з дотриманням *норм академічної доброчесності*, може отримати максимально 40 балів. Мета практичних занять – з'ясувати ступінь засвоєння теоретичного матеріалу та формування вмінь і навичок його застосовувати на практиці.

У разі проведення онлайн-занять (через карантинні заходи, воєнні дії) студенти повинні подбати про мікрофон, веб-камеру, справність технічних засобів, що забезпечить успішну віртуальну комунікацію. У такому разі екран має бути ввімкнений у викладача й студентів.

Якщо через об'єктивні причини студент не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то зможе в дні консультацій скласти (перескласти) тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення іспиту. Практичні завдання можна надсилати на платформу «*Moodl*» (Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»⁷).

Здобувач освіти може отримати максимум 60 балів за успішно виконаних дві модульні контрольні роботи (МКР) (по 30 балів за кожною). Викладач запропонує кожному окремий варіант питань, що передбачають одну чи кілька відповідей. Відповіді записувати цифрами й через кому.

За наявності документа про опанування сертифікатного курсу, дотичного за проблематикою до нормативного освітнього компонента «*Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*», студент може не складати однієї чи кількох тем (відповідно до кількості зазначених у сертифікаті годин).

Здобувач освіти, який підготував наукові публікації, брав участь у роботі конференцій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт і досяг значних результатів, може отримати додаткові (бонусні)

Українки. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/1_Визнання_резул_татів_ВНУ_ім._Л.У._2_ред.pdf.

⁷ Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

бали, які будуть зараховані як результат поточного контролю з освітнього компонента.

9.2. Політика викладача щодо дотримання принципів академічної доброчесності

Навчальна діяльність побудована на послідовному дотриманні прав та обов'язків учасники навчального процесу (викладача та студентів), визначених Законом України «Про вищу освіту». Відповідаючи на теоретичні питання, виконуючи завдання до практичних занять та передбачених на самостійне опрацювання, студенти повинні пам'ятати про неприпустимість подання інформації, що не стосується проблематики, а також мають дотримуватися всіх інших норм академічної доброчесності та кодексу етики. У разі їхнього порушення передбачено покарання, зокрема перескладання тем, іспиту та ін. (див.: 1. Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки⁸. 2. Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки⁹).

9.3. Політика щодо дедлайнів та перескладання

Якщо через поважні причини студент не відвідав заняття чи хоче покращити свій результат, то в дні консультацій він зможе скласти тему, але не пізніше як за тиждень до дати призначення іспиту.

⁸ Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>.

⁹ Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL : <http://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/polozhennya-pro-antyplagiat.pdf>.

§ 10. Підсумковий контроль

Якщо за поточний і модульний контроль студент набрав мінімально 75 балів, то викладач їх може зарахувати як підсумкову оцінку з освітнього компонента.

На іспиті для кожного студента передбачено окремий білет, що містить два теоретичних питання й одне практичне. Максимальний бал за кожне питання – 20 балів.

За незгоди з оцінкою студент має право звернутися до проректора з наукової роботи та вимагати повного розгляду справи.

РОЗДІЛ 2

МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ІМЕННИК. ПРИКМЕТНИК. ЧИСЛІВНИК. ЗАЙМЕННИК

§ 1. Морфеміка сучасної української літературної мови та особливості її вивчення в ЗЗСО. Стилiстичні функції морфем

План

1. Морфеміка як розділ мовознавства, її зв'язок з іншими розділами лінгвістики.
2. Морфема як знакова одиниця мови. Співвідношення понять *морфема* і *морф*.
3. Аломорфи й варіанти морфем.
4. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові.
5. Особливості вивчення будови слова в ЗЗСО. Стилiстичні функції морфем.

Ключові поняття: *афікс, аломорф, корінь, морф, морфема, морфеміка, морфемологія, префікс, суфікс, постфікс, словотворення, формотворення; основа похідна, непохідна, вільна, зв'язана.*

Студент повинен знати: визначення морфеміки як рівня мовної системи, диференційні ознаки таких мовних одиниць, як *морф, морфема, слово, аломорф, варіанти морфем*, критерії класифікації морфем у сучасній українській мові; визначення понять *суфікс* і *префікс*; дефініції терміна *основа слова*, типи морфем, які не зараховують до складу основи; критерії розмежування, основ з огляду на сучасні семантико-словотвірні зв'язки, морфемний склад та особливості вияву в споріднених словах; перелік найголовніших морфемних словників української мови.

Студент повинен уміти: виділяти морфемі в словах, розрізняти аломорфи й варіанти морфем у запропонованих лексемах, самотійно

наводити приклади вказаних мовних явищ, диференціювати афікси за роллю в слові, функцією, місцем у складі слова, формою вираження, частотою вживання; виділяти суфікси та префікси в словах, самостійно наводити приклади вказаних мовних одиниць; правильно виділяти основи змінних і незмінних слів, розрізняти похідні та непохідні, кореневі (прості) й афіксальні (складні), вільні та зв'язані основи в запропонованих словах, самостійно наводити приклади вказаних мовних явищ.

Питання для самоперевірки

1. Подайте визначення морфеміки, з'ясуйте її предмет і завдання. Які ще терміни використовують для позначення цього розділу лінгвістики?

2. Із якими розділами мовознавства пов'язана морфеміка? Обґрунтуйте свою відповідь.

3. У чому полягає відмінність між морфом, морфемою та словом? Назвіть диференційні ознаки вказаних мовних одиниць.

4. Подайте дефініцію понять *аломорф* і *варіанти морфем*.

5. З огляду на які ознаки морфемі поділяють на кореневі й афіксальні? Наведіть приклади корневих та афіксальних морфем.

6. На які групи поділяють афікси за їхніми функціями, семантикою та структурою?

7. Подайте визначення суфікса. Які типи суфіксальних морфем вирізняють у сучасному мовознавстві?

8. Чи пов'язані суфікси з лексико-граматичними класами слів? Обґрунтуйте свою відповідь.

9. Подайте визначення префікса, наведіть приклади питомих і запозичених префіксів.

10. Назвіть найпоширеніші іменникові та дієслівні префікси.

11. Подайте дефініцію терміна *основа слова*. Назвіть диференційні ознаки похідних і непохідних, вільних та зв'язаних основ.

12. Назвіть головні морфемні словники.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 1. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова : Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Вища школа, 1999. С. 5–75, 124–125.
2. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 20, 96–97, 123, 136, 172, 179.
3. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів : Світ, 2001. 448 с.
4. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 190–197.
5. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Долман, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 104–107.
6. Яценко І. Т. Морфемний аналіз : словник-довідник : у 2 т. / ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Вища школа, 1980. Т. 1. А–Н. 1980. 356 с.
7. Яценко І. Т. Морфемний аналіз : словник-довідник : у 2 т. / ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Вища школа, 1981. Т. 2. О–Я. 1981. 352 с.

**§ 2. Словотвір. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Словотвірні засоби стилістики.
Використання інноваційних технологій під час вивчення теми «Словотвір» у ЗЗСО**

План

1. Словотвір як розділ мовознавства. Його зв'язок з іншими лінгвістичними дисциплінами. Поняття про словотворення і словотвір.
2. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова.
3. Твірна та похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними.
4. Словотвірні ланцюжки (ряди). Словотвірне гніздо.
5. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.
6. Використання інноваційних технологій під час вивчення теми «Словотвір» у ЗЗСО.

Ключові поняття: *словотвір, словотворення, словотвірні ресурси, похідне слово, твірне слово, похідна (мотивована) основа, твірна основа, словотворчий формант, мотивація, словотвірні ланцюжки (ряди), словотвірне гніздо, способи словотворення, морфологічний, морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний, лексико-семантичний, семантичний, флективний способи творення слів, зрощення.*

Студент повинен знати: визначення термінів *словотворення, словотвір, словотвірне гніздо, способи словотворення*; різні погляди лінгвістів на проблеми визначення місця словотвору в системі наук про мову; критерії розмежування словотворення, формотворення, словозміни; перелік словотвірних ресурсів; визначення понять *похідне слово, твірне слово, похідна (мотивована) основа, твірна основа, словотворчий формант, мотивація*, диференційні ознаки похідного слова, критерії розрізнення структурної та семантичної похідності, основні види формантів, традиційну класифікацію способів словотво-

рення за лексико-граматичним характером словотвірної бази та словотворчих засобів.

Студент повинен уміти: розрізнити поняття *словотворення* і *словотвір*; самостійно наводити приклади словотвірних ресурсів; розрізнити похідні й непохідні слова, твірні слова та твірні основи; правильно виділяти твірні основи в словах, класифікувати твірні основи з огляду на їхню частиномовну належність; виконуючи завдань практичного характеру, застосовувати критерії визначення відношень мотивації; укладати словотвірні ланцюжки (ряди) та гнізда, визначати способи творення слів відповідно до традиційної класифікації (за лексико-граматичним характером словотвірної бази), самостійно добирати приклади.

Питання для самоперевірки

1. З'ясуйте диференційні ознаки словотворення та словотвору.
2. Назвіть критерії розмежування словотворення, словозміни та формотворення. Наведіть приклади.
3. Що розуміють під поняттям *словотворчі ресурси сучасної української мови*? Чи всі словотворчі ресурси однаковою мірою використовують у словотвірному процесі?
4. Назвіть диференційні ознаки похідних слів.
5. Дайте визначення терміна *твірна основа*. З'ясуйте відмінність між твірною та лексичною основами.
6. У чому полягає відмінність між твірним словом і твірною основою? Наведіть приклади.
7. Визначте головні ознаки похідної основи.
8. Назвіть критерії визначення відношень мотивації.
9. Подайте дефініцію поняття *словотвірний формант*. Назвіть основні типи формантів.
10. Чим відрізняється словотвірний ряд (ланцюжок) від словотвірного гнізда?
11. Яким визначенням способів словотворення зазвичай послуговуються в сучасній лінгвістиці?

12. Назвіть різновиди морфологічного способу. Подайте приклади.
13. Назвіть різновиди морфолого-синтаксичного способу, проілюструйте їх прикладами.
14. Визначте головні ознаки лексико-синтаксичного способу творення слів.
15. З'ясуйте особливості лексико-семантичного способу творення слів, наведіть приклади.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 2. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова : Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Вища школа, 1999. С. 100–132.
2. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 167, 168, 193.
3. Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі : посіб. для вчит. вид. 2-е, переробл. Київ : Рад. школа, 1985. С. 6–9, 13–22, 123–124.
3. Словотвір сучасної української літературної мови / відп. ред. М. А. Жовтобрюх. Київ : Наук. думка, 1979. С.5–22, 26–34, 37–47.
4. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 189–190, 197–205.
5. Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. ; за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 1994. С. 150–160.

6. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 103, 107–110.

§ 3. Граматика української мови. ***Частини мови та принципи їхнього виділення***

План

1. Граматика української мови, її розділи.
2. Граматичне значення слова, способи його вираження. Граматична форма слова.
3. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській літературній мові.
4. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Основні класифікації частини мови.
5. Повнозначні (самостійні) і неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів (модальних прислівників).

Ключові поняття: *граматика, граматична категорія, морфологічна категорія, синтаксична категорія, словотвірна категорія, граматична форма, граматичне значення (грамема), морфологія, синтаксис, словотвір, повнозначні (самостійні), неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови, іменник, прикметник, числівник, займенник, прислівник, дієслово, прийменник, сполучник, частка, вигук, слова категорії стану, модальні слова.*

Студент повинен знати: визначення граматики як рівня мовної системи та як розділу мовознавства, дефініцію понять *граматична категорія, граматична форма, граматичне значення (грамема), морфологія, синтаксис, словотвір, частини мови*; критерії вирізнення лексико-граматичних класів слів, сучасні традиційні класифікації зазначених мовних одиниць.

Студент повинен уміти: розрізняти лексичне і граматичні значення слова, способи вираження граматичних значень запропонованих слів, розмежовувати поняття *граматична категорія, граматичне значення, граматична форма*; визначати частиномовну належність слів, розмежовувати повнозначні (самостійні), неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови, розпізнавати явища взаємопереходу слів з одного лексико-граматичного класу в інший.

Питання для самоперевірки

1. З'ясуйте зміст поняття *граматика*.

2. Які розділи мовознавства розглядають у межах граматики? Обґрунтуйте свою відповідь.

3. Якому з цих тверджень Ви надасте перевагу? Чому?

1. «ГраMATика як наука про граматичну будову мови, про її закони включає в себе морфологію – граматичне вчення про слово і синтаксис – граматичне вчення про словосполучення і речення. З цих двох розділів провідна роль належить синтаксису» [Ганич В. О., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища шк., 1985. С. 52].

2. «ГраMATика сучасної української мови об'єднує три підсистеми – синтаксис, морфологію і словотворення, які перебувають у тісній взаємодії. <…> Виділення категорійного синтаксису, категорійної морфології і категорійного словотвору передбачає розв'язання проблеми їхньої ієрархії. З цього погляду категорійний синтаксис відіграє вирішальну роль у функціональній спеціалізації граматичних явищ. Категорійному синтаксисові підпорядковано категорійну морфологію, яка закріплює у граматичних формах опорні пункти взаємодії цих граматичних рівнів» [Вихованець І. Р. Теоретичні засади категорійної граматики української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія : зб. наук. праць*. Вінниця : ВДПУ, 2000. Вип. 2. С. 3]. «Категорійний словотвір розташований між

категорійним синтаксисом і категорійною морфологією, формуючи свої категорії у структурі речення чи словосполучення і використовуючи для цього морфологічні засоби» [Вихованець І. Р. Теоретичні засади категорійної граматики української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія : зб. наук. праць.* Вінниця : ВДПУ, 2000. Вип. 2. С. 6].

4. Подайте дефініцію термінів *морфологія, синтаксис, словотвір.*

5. У чому полягає відмінність між лексичним і граматичним значеннями слів?

6. Назвіть способи вираження граматичних значень слів у сучасній українській літературній мові. Наведіть приклади.

7. З'ясуйте зміст поняття *граматична форма слова*. Назвіть диференційні ознаки синтетичних та аналітичних граматичних форм, наведіть приклади.

8. Подайте дефініцію терміна *граматична категорія*.

9. З'ясуйте зміст понять *морфологічні категорії, синтаксичні категорії, словотвірні категорії*.

10. Які кваліфікаційні ознаки лежать в основі диференціації морфологічних категорій?

11. Схарактеризуйте відомі Вам традиційні класифікації частин мови.

13. Якого статусу в сучасній лінгвістиці надають словам категорії стану (предикативним прислівникам) та модальним словам (модальним прислівникам)? Чим зумовлена наявність різних термінів на позначення цих класів слів?

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 3. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 5–14.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 12–41.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 9–32.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 20–52.
5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 40–41, 201.
6. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля–2000, 2003. С. 44–150.
7. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 3–19.
8. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 230–240.
9. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 5–15, 23–29.
10. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 111–114.

§ 4. Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди, морфологічна категорії та стилістичні функції іменників. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності учнів під час вивчення іменника в ЗЗСО

План

1. Іменник. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенникових іменників.
2. Лексико-граматичні розряди іменників.
3. Категорія роду іменника.
4. Категорія числа іменників.
5. Категорія відмінка іменників.
6. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності учнів під час вивчення іменника в ЗЗСО.
7. Морфологічний розбір іменника.

Ключові поняття: іменник, назви істот і неістот, загальні та власні назви, конкретні й абстрактні іменники, збірні, речовинні, одиничні (сингулятивні) іменники, категорія роду, чоловічий рід, жіночий рід, середній рід, спільний рід, категорія числа, одинина, множина, двоїна, відмінок, називний відмінок, родовий відмінок, давальний відмінок, знахідний відмінок, орудний відмінок, місцевий відмінок, кличний відмінок, суб'єкт, об'єкт, адресат, локатив, інструменталь, відміна, відмінювання, парадигма, тверда група, м'яка група, мішана група.

Студент повинен знати: визначення іменника, його класифікаційні ознаки, критерії розподілу іменників на назви істот і неістот, загальні та власні назви, конкретні й абстрактні, збірні, одиничні іменники та іменники з речовинним значенням, особливості взаємопереходу слів у межах цих лексико-граматичних розрядів, критерії розрізнення іменників чоловічого, жіночого й середнього роду, найважливіші ознаки іменників спільного роду, диференційні ознаки іменників, що мають обидві форми числа, семантичні групи іменникових

компонентів *singularia tantum* та *pluralia tantum*, особливості взаємопереходу слів у межах цих груп, семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки відмінків; диференційні ознаки морфологічних відмінків; критерії розрізнення прямого й непрямих відмінків, основні значення морфологічних відмінків, критерії виділення відмін іменників, диференційні ознаки іменників I, II, III, IV відмін, специфіку поділу іменників I та II відмін на групи, особливості відмінювання іменників; послідовність розбору іменника як частини мови, володіти методикою вивчення іменних категорій у школі.

Студент повинен уміти: відповідно до сукупності критеріїв виділяти іменники з-поміж інших запропонованих слів, класифікувати їх на назви істот і неістот, загальні та власні назви, конкретні й абстрактні, збірні, речовинні й одиничні, розрізняти явища взаємопереходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший; правильно визначати рід іменників, розмежовувати іменники спільного роду та подвійні форми одного роду, розмежовувати іменники, яким притаманні обидві форми числа, і ті, що функціують тільки в однині чи тільки в множині, вирізняти явища взаємопереходу слів у межах цих розрядів, у тексті правильно визначати відмінок іменників, характеризувати семантичні, морфологічні й синтаксичні ознаки відмінкових форм, визначати відміну й групу іменників, вирізняти іменникові компоненти, для яких не характерний поділ на відміни й групи, використовувати іменники в правильній відмінковій формі, розбирати іменник як частину мови, добирати фактичний матеріал, що сприятиме формуванню мовно-естетичних компетентностей учнів.

Питання для самоперевірки

1. Подайте дефініцію терміна *іменник*.
2. За якими ознаками іменники поділяють на назви істот і неістот? Чи збігається цей поділ із поділом на живу й неживу природу?
3. Назвіть критерії розрізнення загальних та власних назв. Наведіть приклади. Пригадайте правила правопису власних назв.

4. З'ясуйте диференційні ознаки конкретних та абстрактних іменників. Наведіть приклади.

5. Схарактеризуйте лексичні, морфологічні та словотвірні параметри збірних, речовинних й одиничних (сингулятивних) іменників. Наведіть приклади.

6. З'ясуйте умови взаємопереходу в межах різних лексико-граматичних розрядів іменників. Проілюструйте прикладами.

7. Назвіть основні класифікаційні принципи розподілу іменників за родами.

8. До іменників якого роду зараховують лексеми на зразок *сирота, сіромаха, ледащо*. Аргументуйте свою відповідь.

9. Який рід мають іменники на зразок *декан, ректор, професор, директор*?

10. З'ясуйте особливості формального вияву та родову ознаку поданих пари слів: *зал – зала, хід – хода, задум – задума*.

11. За якими ознаками визначають рід аббревіатур? Наведіть приклади аббревіатур чоловічого, жіночого й середнього роду.

12. Подайте дефініцію морфологічної категорії числа іменників. Які диференційні ознаки притаманні іменникам, що мають обидві форми числа?

13. Назвіть найпоширеніші семантичні групи іменників *singularia tantum*. Наведіть приклади. Чи можуть вони функціювати в множині? Які семантичні зміни в такому разі відбуваються?

14. Назвіть основні значеннєві групи іменників *pluralia tantum*. Наведіть приклади.

15. Наведіть приклади іменників, що ілюструють наявність залишкових форм двоїни в українській мові.

16. Схарактеризуйте засоби утворення форм множини в сучасній українській літературній мові.

17. Скільки морфологічних відмінків виділяють українські дослідники?

18. Чому називний відмінок вважають прямим? Назвіть його основні значення.

19. Виразником яких головних значень є родовий відмінок? Наведіть приклади.

20. Назвіть основні значення давального відмінка. Наведіть приклади.

21. Носієм яких значень є знахідний відмінок? Наведіть приклади.

22. З'ясуйте основні значення орудного відмінка, проілюструйте прикладами.

23. Назвіть основні значення місцевого та кличного відмінків. Наведіть приклади.

24. Які диференційні ознаки лежать в основі поділу іменників на відміни та групи?

25. Чи для всіх іменників характерна належність до певної відміни? Обґрунтуйте свою відповідь. Наведіть приклади.

26. Які формальні ознаки притаманні іменникам I відміни?

27. Які іменники зараховують до II відміни? Назвіть критерії розмежування іменників твердої, м'якої та мішаної груп із кінцевим *-р*. Зверніть увагу на винятки. Наведіть приклади.

28. Які іменники належать до III і IV відмін? Чому їх не поділяють на групи?

29. Назвіть послідовність розбору іменника як частини мови.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 4. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 18–91.

2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор.

НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 44–98.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 33–88.

4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 69–225.

5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 10, 29–30, 33, 43, 61, 63, 66–68, 72, 76, 79, 89–90, 97, 102, 110–111, 116, 144, 147–149, 203–204.

6. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. 4-е вид. Київ : Вища школа, 1972. С. 204–213.

7. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. С. 44–49, 52–65.

8. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля–2000, 2003. С. 151–244.

9. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 20–107.

10. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 240–273.

11. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 32–34, 50–137.

12. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 114–134.

§ 5. *Поняття про прикметник як частину мови. Специфіка морфологічних та словотвірних категорій прикметника, його стилістичне значення. Продуктивні засоби підвищення навчальних досягнень учнів із теми «Прикметник»*

План

1. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка його морфологічних категорій.
2. Форми прикметника в українській мові: повні стягнені, повні нестягнені, короткі. Синтаксичні функції прикметників.
3. Значеннєво-граматичні розряди прикметників.
4. Особливості відмінювання прикметників.
5. Категорія ступенів порівняння прикметників.
6. Категорії безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки.
7. Продуктивні засоби підвищення навчальних досягнень учнів із теми «Прикметник».
8. Морфологічний розбір прикметника.

Ключові поняття: *прикметник, рід, число, відмінок, повна стягнена форма прикметника, повна нестягнена форма прикметника, коротка форма прикметника, означення, складений іменний присудок, складний (подвійний) присудок, предикат, вербалізація, якісні, відносні, присвійні прикметники, відмінювання, відмінок, тверда група, м'яка група словотвірні категорії, категорія ступенів порівняння прикметників, вищий ступінь порівняння (компаратив), найвищий ступінь порівняння (суперлатив), категорія безвідносного вияву ознаки, недостатній ступінь вияву ознаки предмета, надмірний ступінь вияву ознаки предмета, категорія суб'єктивної оцінки якості.*

Студент повинен знати: *дефініцію прикметника, критерії його вирізнення; категорійний статус роду, числа й відмінка вказаних мовних одиниць; сукупність формальних засобів експлікації*

прикметників повної (стягненої та нестягненої) і короткої форм, особливості їхнього функціонування, синтаксичні та стилістичні параметри; визначення кожного значеннєво-граматичного розряду прикметників, їхні диференційні ознаки та умови взаємопереходу; принципи розподілу прикметників на групи й особливості їхнього відмінювання, визначення категорій ступенів порівняння прикметників, безвідносного вияву ознаки, суб'єктивної оцінки якості, а також їхніх грамем (граматичних значень); особливості творення й функціонування прикметникових форм, що маркують зазначені категорійні одиниці; семантичні групи лексем, які не слугують дериваційною базою для ступеньованих форм; послідовність розбору прикметника як частини мови.

Студент повинен уміти: виділяти прикметники в тексті, правильно визначати їхні морфологічні ознаки (відмінок, число й рід (в однині)), розмежовувати прикметники повної (стягненої та нестягненої) і короткої форм, аналізувати прикметники відповідно їхніх синтаксичних і стилістичних особливостей, розмежовувати якісні, відносні та присвійні прикметники, правильно утворювати їх і визначати морфологічні ознаки; вирізняти прикметникові компоненти, що структурують проміжні значеннєво-граматичні розряди; виділяти прикметники в тексті, відмінювати прикметники твердої та м'якої груп, а також прикметникові форми на *-лиций*; правильно утворювати й уживати форми вищого (компаратива) та найвищого (суперлатива) ступенів порівняння, недостатнього й надмірного ступенів вияву ознаки предмета, суб'єктивної оцінки якості; виділяти зазначені мовні одиниці в тексті та визначати їхню синтаксичну роль; розбирати прикметник як частину мови.

Питання для самоперевірки

1. З'ясуйте диференційні ознаки прикметника як лексико-граматичного класу слів.

2. Скільки грамам структурує категорію відмінка прикметників? Чи одностайні прибічники наукової та шкільної традицій у розв'язанні цього питання?

3. Чи відрізняється характер морфологічних категорій роду, числа й відмінка прикметника від категорій роду, числа й відмінка іменника?

4. Назвіть формальні показники прикметників повної (стягненої та нестягненої) і короткої форм. Наведіть приклади. Схарактеризуйте ці мовні одиниці крізь призму їхньої стилістичної та синтаксичної спеціалізації.

5. Визначте й обґрунтуйте синтаксичні особливості прикметника та його периферійні синтаксичні вияви.

6. Визначте диференційні ознаки якісних прикметників. Наведіть приклади.

7. Подайте дефініцію поняття *відносні прикметники*, назвіть їхні найпоширеніші семантичні групи, з'ясуйте особливості творення цих прикметникових форм.

8. Схарактеризуйте специфіку творення присвійних прикметників. Наведіть приклади.

9. З'ясуйте умови взаємопереходу в межах різних значеннево-граматичних розрядів прикметників. Обґрунтуйте й проілюструйте прикладами свою відповідь.

10. З'ясуйте специфіку творення прикметників недостатнього й надмірного ступенів вияву ознаки предмета та прикметникових форм зі значенням суб'єктивної оцінки якості. Які синтаксичні ознаки характерні для цих прикметникових форм?

11. Скільки грамам має категорія ступенів порівняння? Які терміни використовують на їхнє позначення?

12. Чи всі значеннево-граматичні розряди прикметників утворюють ступені порівняння? Назвіть групи якісних прикметників, що не слугують дериваційною базою для ступеньованих форм.

14. Назвіть послідовність розбору прикметника як частини мови.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 5. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 93–97, 100–126, 137.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 121–142.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 69–117.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 259–268, 283–287.
5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 176, 177.
6. Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. 179 с.
7. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 107–127.
8. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид.. Київ : Вища шк., 2002. С. 273–283.
9. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 140–180, 183–198, 221–229.

10. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 136–140.

§ 6. Числівник, його граматична спеціалізація та особливості відмінювання. Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення теми «Числівник» у середній школі

План

1. Числівник як частина мови, його головні граматичні (морфологічні та синтаксичні) ознаки. Відмежування числівників від інших слів із кількісним значенням.
2. Семантичні розряди кількісних числівників.
3. Порядкові числівники.
4. Структурно-морфологічні розряди числівників.
5. Типи відмінкових парадигм кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників.
6. Зв'язок кількісних числівників з іменниками. Особливості наголошення числівників.
7. Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення теми «Числівник» у середній школі.
8. Морфологічний розбір числівника.

Ключові поняття: числівник, кількісні числівники, означено-кількісні числівники, власне-кількісні числівники, збірні числівники, дробові числівники, неозначено-кількісні числівники, порядкові числівники, підмет, присудок, керований член речення, означення, обставина, складений іменний присудок.

Студент повинен знати: визначення числівника, різні лінгвістичні інтерпретації його статусу, диференційні ознаки кількісних числівників та їхні семантичні розряди, граматичні особливості порядкових числівників, принципи розмежування

числівників за будовою, особливості відмінювання всіх парадигматичних типів числівників, їхню синтаксичну специфіку, правила поєднання кількісних числівників з іменниками, послідовність розбору числівника як частини мови.

Студент повинен уміти: виділяти числівники в тексті, розрізняти кількісні й порядкові числівники, правильно визначати семантичні розряди кількісних числівників та структурно-морфологічні розряди всіх числівникових форм, їхні морфологічні категорії, відмінювати числівники, визначати синтаксичну роль кількісних і порядкових числівників, відповідно до норм сучасної української літературної мови поєднувати кількісні числівники з іменниками.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть категорійні ознаки числівника.

2. Схарактеризуйте числівники щодо їхньої морфологічної специфіки (категорій відмінка, числа й роду). Назвіть числівники, яким притаманні всі три зазначені категорії, та числові назви, що змінюються тільки за відмінками.

3. Скільки грамам структурує категорію відмінка числівників? Чи всі лінгвісти одноставні в розв'язанні цього питання?

4. На які значеннево-граматичні групи традиційно поділяють числівники? Якого статусу в лінгвістичній літературі надають словам, що вказують на порядкове місце предмета серед інших однорідних предметів (*перший, другий*)? Якої думки дотримуєтесь Ви? Аргументуйте свою відповідь.

5. Назвіть найвідоміші в українському мовознавстві класифікації, пов'язані з поділом кількісних числівників на семантичні розряди.

6. Визначте диференційні ознаки простих, складних і складених числівників. До яких структурно-морфологічних розрядів зараховують лексеми на *-дцять, -надцять* у мовознавстві?

7. Назвіть основні парадигматичні типи кількісних числівників. Яким кількісним числівникам притаманні морфологічні категорії роду, числа й відмінка, а які змінюються тільки за відмінками?

8. Схарактеризуйте систему відмінкових закінчень порядкових числівників.

9. З'ясуйте синтаксичну спеціалізацію кількісних числівників. Наведіть приклади.

10. Які синтаксичні функції притаманні порядковим числівникам?

11. Яких відмінкових форм іменників потребують числівники *два, три, чотири*?

12. З'ясуйте особливості поєднання дробових числівників з іменниками. Наведіть приклади. У якому відмінку повинен стояти іменник, що перебуває в синтаксичному зв'язку з незмінними компонентами *півтора, півтори, півтораста*?

13. Із якими відмінками поєднуються числівники від *п'яти* до *двадцяти*, назви десятків та сотень? Наведіть приклади.

14. Схарактеризуйте особливості наголошення числівників.

15. Назвіть послідовність морфологічного розбору числівника.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 6. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. Київ : Наук. думка, 1980. С. 3–44.

2. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 142–156.

3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 151–183.

4. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 118–135.

5. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 318–363.

6. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 203.

7. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 128–143.

8. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 283–292.

9. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 237–263.

10. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 149–161.

§ 7. Лексико-граматичні особливості займенника, його парадигматичні, словотвірні та стилістичні ознаки. Формування в учнів навичок розбору займенника як частини мови

План

1. Поняття про займенник як частину мови. Співвідносність займенників з іншими частинами мови.

2. Розряди займенників за значенням. Морфологічні категорії різних займенникових форм.

3. Особливості відмінювання займенників.

4. Словотвірні ознаки займенників. Прономіналізація. Субстантивація та партикуляція займенників. Наголошування займенників.

5. Розбір займенника як частини мови.

6. Формування в учнів навичок розбору займенника як частини мови.

Ключові поняття: займенник; категорія роду, чоловічий, жіночий, середній рід; категорія відмінка; особові, зворотний, означальні, неозначені, заперечні, вказівні, питальні, відносні, присвійні займенники; категорія числа, однина, множина; підмет, додаток, означення, присудок, прономіналізація, субстантивація, партикуляція.

Студент повинен знати: визначення займенника, диференційні ознаки займенників, розряди займенників за значенням; правила написання, відмінювання та наголошування займенникових форм; групи займенників, які не мають усіх компонентів відмінкової парадигми; умови прономіналізації та субстантивації займенників.

Студент повинен уміти: виділяти займенник у тексті, визначати його семантичний розряд, морфологічні ознаки, синтаксичну роль; правильно відмінювати, наголошувати та використовувати в мовленні займенникові форми.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення займенника.
2. Із якими самостійними частинами мови співвідносні займенники? Наведіть приклади.
3. Назвіть найвідоміші класифікації займенників за значенням. Проілюструйте прикладами.
4. Які розряди займенників за значенням змінюються тільки за відмінками?
5. Назвіть розряди займенників за значенням, які змінюються за родами, числами й відмінками.
6. Які займенники не мають усіх компонентів відмінкової парадигми?
7. Схарактеризуйте парадигматичні ознаки особових та зворотного займенників.
8. З'ясуйте особливості відмінювання питальних, відносних, неозначених і заперечних займенникових форм.
9. Проаналізуйте систему відмінкових закінчень вказівних, означальних і присвійних займенників.

10. З'ясуйте основні ознаки прономіналізації, субстантивації й партикуляції займенників. Наведіть приклади.

11. Назвіть послідовність морфологічного розбору займенника.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 7. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 17–18, 99–100.

2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 184–216.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 135–156.

4. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 61–62.

5. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля–2000, 2003. С. 145, 147, 149.

6. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 144–158.

7. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 292–300.

8. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 265–294.

9. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 162–169.

РОЗДІЛ 3

ПРИСЛІВНИК. ДІЄСЛОВО.

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ. ВИГУК

§ 8. Прислівник. Ефективні шляхи засвоєння правопису прислівників у ЗЗСО

План

1. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм.
2. Семантичні групи прислівників. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі. Особливості творення й будови прислівникових форм.
3. Ступені порівняння прислівників.
4. Категорії безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників.
5. Ефективні шляхи засвоєння правопису прислівників у ЗЗСО.
6. Розбір прислівника як частини мови.

***Ключові поняття:** прислівник, означальні прислівники, обставинні прислівники, ступені порівняння прислівників, вищий ступінь порівняння прислівників (компаратив), найвищий ступінь порівняння прислівників (суперлатив), безвідносний ступінь вияву ознаки, недостатній ступінь вияву ознаки, надмірний ступінь вияву ознаки, категорія суб'єктивної оцінки, обставина, адвербіалізація.*

Студент повинен знати: визначення прислівника, класифікації прислівникових форм, критерії розмежування означальних й обставинних прислівників, диференційні ознаки ступенів порівняння прислівників, особливості їхнього творення й функціонування, специфіку прислівникових форм, що мають безвідносний ступінь вияву ознаки та категорію суб'єктивної оцінки.

Студент повинен уміти: вирізняти прислівники в тексті, визначати їхній розряд за значенням, синтаксичну роль та спосіб творення, ступені порівняння прислівників, виділяти прислівникові компоненти, що мають безвідносний ступінь вияву ознаки та категорію суб'єктивної оцінки.

Питання для самоперевірки

1. Подайте дефініцію терміна *прислівник*.
2. Які значеннєві розряди прислівників виділяють у сучасному мовознавстві?
3. Від яких частин мови можуть утворюватися прислівники?
4. Чи всі прислівники здатні утворювати ступені порівняння?
5. Скільки грамем має категорія ступенів порівняння прислівників?
6. З'ясуйте синтаксичну специфіку компаратива й суперлатива. Наведіть приклади.
7. Схарактеризуйте особливості творення прислівників недостатнього та надмірного ступенів вияву ознаки, а також прислівників зі значенням суб'єктивної оцінки.
8. Які синтаксичні ознаки притаманні прислівникам безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки?
9. З'ясуйте умови адвербіалізації. Проілюструйте прикладами.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 8. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 243–273.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор.

НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 298–327.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 227–247.

4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 493–593.

5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 140.

6. Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. 179 с.

7. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля–2000, 2003. С. 333–397, 403–404.

8. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 141–146.

9. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 331–338.

10. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 430–472.

11. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 194–200.

§ 9. Дієслово. Категорії виду, часу, способу дієслова в контексті морфології та методики викладання мови

План

1. Поняття про дієслово як частину мови. Система дієслівних утворень у сучасній українській літературній мові. Дієслівні зв'язки, їхні службові функції.

2. Поняття про дві основи дієслова.

3. Типи дієвідмінювання.

4. Семантика категорії виду. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їхній стосунок до категорії часу. Основні способи творення видових форм дієслів. Двовидові й одновидові дієслова.

5. Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Пряме й переносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду.

6. Методичні рекомендації до вивчення теми «Час і вид дієслова» у шкільному курсі української мови.

7. Загальне значення та структура категорії способу. Зв'язок категорії способу з категорією часу.

Ключові поняття: дієслово, інфінітив, дієприкметник, дієприслівник, граматична категорія, вид, час, стан, спосіб, перехідність / неперехідність, число, рід, особа, присудок, предикат, доконаний вид, недоконаний вид, одновидові дієслова, двовидові дієслова, корелятивна видова пара, перфективація, імперфективація, категорія часу, теперішній час, минулий час, майбутній час, категорія способу, дійсний спосіб, умовний спосіб, наказовий спосіб.

Студент повинен знати: визначення дієслова, усіх дієслівних форм, їхні найважливіші граматичні ознаки та особливості творення й функціонування, принципи поділу дієслів на дієвідміни, критерії розмежування власне-дієслівних та невластне-дієслівних категорій; визначення категорії виду дієслова, критерії розмежування дієслів докона-

ного та недоконаного виду, відтінки їхніх значень, особливості взаємодії категорії виду та категорії часу, способи творення видових форм дієслів, семантичні та формальні показники одновидових та двовидових дієслів; визначення категорії часу дієслова, критерії її вирізнення, відтінки значень дієслів теперішнього, минулого та майбутнього часу, способи творення часових форм дієслів, умови переносного вживання часових форм; визначення категорії способу дієслова, критерії її вирізнення, відтінки значень дієслів дійсного, умовного та наказового способів, особливості взаємодії категорії способу та категорії часу, специфіку творення способових форм дієслів, умови функціонування одного способу замість іншого.

Студент повинен уміти: вирізняти всі дієслівні форми в тексті, визначати їхню синтаксичну роль, розмежовувати форми дієслова, утворені від основи інфінітива та від основи теперішнього часу, визначати дієвідміну дієслова за основою інфінітива та третьою особою множини теперішнього часу; визначати вид дієслів, розмежовувати дієслівні форми, що утворюють видову пару, від одновидових та двовидових, визначати граматичні значення часу дієслів, розмежовувати дієслівні форми, позбавлені цієї категорійної ознаки, правильно утворювати часові форми дієслів; визначати граматичні значення способу дієслів, розмежовувати дієслівні форми, позбавлені цієї категорійної ознаки, правильно утворювати способові форми дієслів.

Питання для самоперевірки

1. Подайте дефініцію терміна *дієслово*.
2. Які дієслівні форми виділяють у сучасному мовознавстві?
3. Які дієслівні форми утворені від основи інфінітива, а які від основи теперішнього часу?
4. Які формальні ознаки притаманні дієсловам I дієвідміни? Наведіть приклади таких дієслівних форм.
5. Які дієслова зараховують до II дієвідміни? Наведіть приклади.
6. Як визначити дієвідміну дієслова за основою інфінітива?

7. З'ясуйте синтаксичну специфіку всіх дієслівних форм. Проілюструйте прикладами.

8. Яке загальне значення виражає категорія виду? Якого статусу надають категорії виду в лінгвістичній літературі?

9. Як Ви розумієте поняття *корелятивна видова пара*? Яку з гра-
мам категорії виду вважають домінантною?

10. З'ясуйте особливості взаємозв'язку категорії виду та категорії часу.

11. Назвіть основні способи творення видових форм дієслів. Проілюструйте прикладами.

12. Чим відрізняються одновидові дієслова від двовидових? Пояс-
ніть на прикладах.

13. Які дієслова називають двовидовими? Назвіть їхні семантичні та формальні ознаки.

14. Назвіть визначальні семантичні та формальні показники одно-
видових дієслів доконаного виду та одновидових дієслів недоко-
наного виду.

15. Яке загальне значення виражає категорія часу?

16. Яка з часових форм є носієм ірреального значення?

17. Назвіть відтінки значень дієслів теперішнього часу.

18. З'ясуйте визначальні семантичні та формальні показники діє-
слів минулого часу. Наведіть приклади.

19. Які семантичні та формальні ознаки характерні для дієслів
майбутнього часу?

20. Яке загальне значення виражає категорія способу?

21. Назвіть відтінки значень дієслів дійсного способу.

22. З'ясуйте визначальні семантичні та формальні показники діє-
слів умовного способу. Наведіть приклади.

23. Які семантичні та формальні ознаки характерні для дієслів на-
казового способу?

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 9. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 157–182, 193–201, 219–233.

2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматика української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 217–234, 250–263, 273–282.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 156–179, 191–205.

4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 364–404, 474–475, 481–486.

5. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля–2000, 2003. С. 303–330.

6. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 158–171, 179–208, 231–234, 238–241.

7. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 300–308, 312–320.

7. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 296–302, 311–319, 325–330, 337–353, 366–398.

8. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Долман, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 169–174, 179–188.

**§ 10. Категорії перехідності/ неперехідності, стану, особи, числа й роду дієслова. Безособові дієслова.
Методичні засади їхнього вивчення в ЗЗСО**

План

1. Категорія перехідності/неперехідності дієслова. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів.

2. Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю/неперехідністю. Активний і пасивний стани дієслів. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.

3. Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу. Типи дієвідмінювання. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою.

4. Безособові дієслова.

5. Методичні засади навчання перехідності /неперехідності, стану, особи, числа й роду дієслів у ЗЗСО.

6. Морфологічний розбір дієслова.

Ключова поняття: *категорія перехідності/неперехідності, категорія стану, активний і пасивний стан, зворотно-середній стан, категорія особи, категорія числа, категорія роду, безособові дієслова.*

Студент повинен знати: визначення категорій перехідності/неперехідності й стану дієслова, критерії їхнього вирізнення, специфіку взаємодії категорії перехідності/неперехідності та категорії стану, відтінки значень та граматичні особливості дієслів активного й пасивного стану, семантичні ознаки дієслів зворотно-середнього стану; яким дієслівним формам притаманні категорії особи, числа й роду; значення форм особи, парадигматичні ознаки дієвідмінюваних дієслів, відтінки значень та критерії вирізнення дієслів із неповною особовою парадигмою, особливості взаємодії категорій роду й числа та категорій часу й способу.

Студент повинен уміти: визначати перехідність/неперехідність, стан ужитих у реченні дієслів; вирізняти дієслова, для яких характерні категорії особи, числа й роду, визначати їх, правильно утворювати всі особові форми дієслів, з'ясовувати їхню синтаксичну роль.

Питання для самоперевірки

1. Яке загальне значення виражає категорія перехідності/неперехідності? З'ясуйте головні ознаки перехідних дієслів.
2. Яке загальне значення виражає категорія стану?
3. Назвіть семантичні та граматичні ознаки дієслів активного стану.
4. З'ясуйте визначальні семантичні та формальні показники дієслів пасивного стану. Наведіть приклади.
5. Які семантичні та формальні ознаки характерні для дієслів зворотньо-середнього стану? Назвіть їхні семантичні групи.
6. Чи всім дієслівним формам притаманні категорії особи, числа й роду?
7. Назвіть відтінки значень 1-ї, 2-ї, 3-ї особи однини й множини.
8. З'ясуйте визначальні формальні показники дієслів I-ї та II-ї дієвідміни. Наведіть приклади.
9. Які формальні ознаки характерні для дієслів із неповною особовою парадигмою?
10. Назвіть граматичні ознаки безособових дієслів.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 10. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»)*. URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 215–219, 233–242.

2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 242–250, 263–272.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 182–191, 206–213.

4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 407–414, 442–450.

5. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 171–179, 194–199, 208–219.

6. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 309–311, 320–323.

7. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 331–337, 356–366, 398–408.

8. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Доломан, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 174–179.

**§ 11. Дієприкметник. Дієслівні форми на -но, -то.
Дієприслівник. Їхня лінгводидактична інтерпретація в контексті
компетентнісно орієнтованого навчання
майбутніх учителів-філологів**

План

1. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Дієприкметники активного стану, їхнє творення й особливості вживання. Утворення та специфіка

функціювання дієприкметників пасивного стану. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) та в іменники (субстантивація).

2. Дієслівні форми на *-но*, *-то*.

3. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. Творення та синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

4. Лінгводидактична інтерпретація дієприкметника й дієприслівника в контексті компетентісно орієнтованого навчання майбутніх учителів-філологів.

5. Морфологічний розбір дієприкметника й дієприслівника.

Ключові поняття: дієприкметник, активний стан, пасивний стан, ад'єктивація, субстантивація, дієприслівник, категорія виду, категорія часу, обставина, прислівник, дієслово, прийменник.

Студент повинен знати: визначення дієприкметника й дієприслівника; граматичні ознаки, особливості творення та функціювання дієприкметників, дієприслівників, дієслівних форм на *-но*, *-то*, умови використання дієприкметників у ролі прикметників та іменників, а також дієприслівників – у ролі прислівників та прийменників.

Студент повинен уміти: вирізняти дієприкметник, дієприкметниковий зворот, дієслівні компоненти на *-но*, *-то*, дієприслівник та дієприслівниковий зворот у тексті, розмежовувати дієприкметникові форми активного й пасивного стану, дієприслівникові форми доконаного й недоконаного виду та теперішнього й минулого часу, визначати особливості їхнього творення, наводити приклади ад'єктивації та субстантивації дієприкметників, а також ілюструвати перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Питання для самоперевірки

1. Які морфологічні й синтаксичні ознаки притаманні дієприкметникові?

2. З'ясуйте визначальні семантичні та формальні показники дієприкметників активного стану. Наведіть приклади.

3. Які семантичні та формальні ознаки характерні для дієприкметників пасивного стану?

4. Які морфологічні й синтаксичні ознаки характерні для дієслівних форм на *-но*, *-то*?

5. Назвіть категорійні особливості дієприслівників. Наведіть приклади.

6. Назвіть диференційні семантичні та формальні показники дієприслівників доконаного виду минулого часу. Наведіть приклади.

7. Які семантичні та формальні ознаки притаманні дієприслівникам недоконаного виду теперішнього часу?

8. За якої умови відбувається перехід дієприслівників у прислівники та прийменники? Наведіть приклади.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 11. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 158, 237–242.

2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 146–150, 286–291, 320–325.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 213–227.

4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ;

за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 292–297, 484–486, 539–543.

5. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 231–241.

6. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 327–330.

7. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 408–423.

8. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Долман, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 188–194.

§ 12. Прийменник. Сполучник.

Їхня стилістична роль та особливості вивчення в контексті сучасного освітнього процесу

План

1. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників із певними відмінками іменників та субстантивованих слів.

2. Синоніміка прийменників. Прийменники-антоніми. Класифікація прийменників за структурою та походженням (первинні та вторинні прийменники). Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники.

3. Поняття про сполучник, його функційна характеристика. Класифікація сполучників за структурою та способом уживання (одиничні, повторювані, парні).

4. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні.

5. Розрізнення сполучників (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) й однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

6. Стилiстична роль та особливостi вивчення прийменникiв i сполучникiв у контекстi сучасного освiтнього процесу.

7. Морфологiчний розбiр прийменника та сполучника.

Ключовi поняття: службовi частини мови, прийменник, вiдмiнок, сполучник, сполучне слово.

Студент повинен знати: визначення прийменника, граматичнi ознаки, особливостi функцiювання, класифiкацiю прийменникiв за структурою, умови використання iнших частин мови в ролi прийменникiв; визначення сполучника, його граматичнi ознаки, особливостi вживання сполучникiв, iхнiй морфологiчний склад, рiзновиди сполучникiв за типом синтаксичного зв'язку та способом уживання, критерiї розмежування омонiмiчних сполучникiв i сполучних слiв, а також сполучникiв (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) й однозвучних слiв, що пишуться окремо.

Студент повинен уміти: вирiзняти прийменники в текстi, розмежувати первиннi та вториннi прийменники, визначати особливостi творення вторинних прийменникiв, наводити приклади переходу iнших частин мови в прийменники; вирiзняти сполучники в текстi, розмежувати суряднi та пiдряднi сполучники, одиничнi, повторюванi й парнi сполучники, визначати iхнiй морфологiчний склад, розрiзняти сполучники та сполучнi слова, правильно використовувати сполучники в текстi.

Питання для самоперевiрки

1. Дайте визначення прийменника. Наведiть приклади.
2. Носiями яких семантичних вiдношень можуть бути прийменники. Наведiть приклади.
3. Iз якими вiдмiнками iменникiв можуть функцiювати прийменники?
4. Назвiть критерiї розмежування первинних i вторинних прийменникiв?
5. Якi частини мови можуть переходити до розряду прийменникiв? Наведiть приклади.

6. На які групи за структурою поділяють прийменники?
7. Якого статусу надають сполучникам у сучасному мовознавстві? Наведіть приклади сполучників, укажіть їхні диференційні ознаки.
8. На які групи за будовою поділяють сполучники?
9. Схарактеризуйте сполучники за типом синтаксичного зв'язку.
10. На які групи поділяють сполучники за способом уживання?
11. Назвіть критерії розмежування сполучників і сполучних слів.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 12. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»*). URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 158, 274–308.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 328–357.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 251–286.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 596–706.
5. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 246–257.
6. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 338–353.

7. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 474–500, 514–524.

8. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Долман, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 200–213.

§ 13. Частка. Вигук. Методика їхнього вивчення в ЗЗСО

План

1. Частка як службова частина мови. Класифікація часток.
2. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Перехід різних частин мови до сфери часток (партикуляція).
3. Поняття про вигуки. Первинні та похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.
4. Методика вивчення частки в ЗЗСО.
5. Морфологічний розбір частки й вигуку.

Ключові поняття: службові частини мови, частка, партикуляція, вигук, інтер'єктивізація.

Студент повинен знати: визначення частки, групи часток за походженням, особливостями функціонування та структурою; визначення вигуків, групи вигуків за походженням та значенням, критерії розмежування вигуків та звуконаслідувальних слів.

Студент повинен уміти: виділяти частки в тексті, визначати їхню групу за походженням, особливостями функціонування та структурою, наводити приклади партикуляції; вирізняти вигуки та звуконаслідувальні слова в тексті, визначати групу вигуків за походженням та значенням, наводити приклади інтер'єктивізації.

Питання для самоперевірки

1. Подайте дефініцію терміна *частка*. Наведіть приклади часток.
2. З'ясуйте, які функції виконують частки? Наведіть приклади.
3. На які групи за походженням поділяють частки?
4. Схарактеризуйте структурні різновиди часток.
5. Подайте дефініцію терміна *вигук*. Наведіть приклади вигуків.
6. Які функції виконують вигуки? Наведіть приклади.
7. На які групи за походженням поділяють вигуки?
8. Схарактеризуйте вигуки за значенням.

Практичні завдання

Виконайте вправи до теми 13. Див.: *Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»)*. URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

Література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 308–328.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 357–363, 374–388.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. С. 286–310.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. С. 706–715, 732–749.
5. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова : морфологія. Київ : Вища шк. 1983. С. 257–261.

6. Сучасна українська літературна мова / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид. Київ : Вища шк., 2002. С. 354–361.

7. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. С. 501–513, 525–534.

8. Сучасна українська мова : підручник / О. М. Григор'єв, С. Є. Долман, Ю. В. Лисенко та ін. ; за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 213–218.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Відповідно змістових модулів заплановано проведення двох модульних контрольних робіт, виконання яких потребує від здобувачів освіти ґрунтовних знань освітнього компонента «*Морфеміка, словотвір, морфологія української мови*», а також умінь вільно користуватися ними в процесі виконання практичних завдань. Задля перевірки отриманих знань кожен бакалавр отримає варіант, у якому запропоновано тестові завдання, що потребують однієї чи кількох відповідей. Їх потрібно записувати цифрами й через кому.

За виконання двох модульних робіт здобувач освіти може отримати в сумі 60 балів (по 30 балів за кожен).

Теоретичні питання до модульної контрольної роботи № 1

1. Морфеміка як розділ мовознавства, її зв'язок з іншими розділами лінгвістики.

2. Морфема як знакова одиниця мови. Співвідношення понять *морфема* і *морф*.

3. Аломорфи й варіанти морфем.

4. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові.

5. Особливості вивчення будови слова в ЗЗСО. Стилiстичні функції морфем.

6. Словотвір як розділ мовознавства. Його зв'язок з іншими лінгвістичними дисциплінами. Поняття про словотворення та словотвір.

7. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова.

8. Твірна й похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними.

9. Словотвірні ланцюжки (ряди). Словотвірне гніздо.

10. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.

11. Використання інноваційних технологій під час вивчення теми «Словотвір» у ЗЗСО.
12. Граматика української мови, її розділи.
13. Граматичне значення слова, способи його вираження. Граматична форма слова.
14. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській літературній мові.
15. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Основні класифікації частини мови.
16. Повнозначні (самостійні) і неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів (модальних прислівників).
17. Іменник. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенникових іменників.
18. Лексико-граматичні розряди іменників.
19. Категорія роду іменника.
20. Категорія числа іменників.
21. Категорія відмінка іменників.
22. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності учнів під час вивчення іменника в ЗЗСО.
23. Морфологічний розбір іменника.
24. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка його морфологічних категорій.
25. Форми прикметника в українській мові: повні стягнені, повні нестягнені, короткі. Синтаксичні функції прикметників.
26. Значеннєво-граматичні розряди прикметників.
27. Особливості відмінювання прикметників.
28. Категорія ступенів порівняння прикметників.
29. Категорії безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки.
30. Продуктивні засоби підвищення навчальних досягнень учнів із теми «Прикметник».

31. Морфологічний розбір прикметника.
32. Числівник як частина мови, його головні граматичні (морфологічні та синтаксичні) ознаки. Відмежування числівників від інших слів із кількісним значенням.
33. Семантичні розряди кількісних числівників.
34. Порядкові числівники.
35. Структурно-морфологічні розряди числівників.
36. Типи відмінкових парадигм кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників.
37. Зв'язок кількісних числівників з іменниками. Особливості наголошення числівників.
38. Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення теми «Числівник» у середній школі.
39. Морфологічний розбір числівника.
40. Поняття про займенник як частину мови. Співвідносність займенників з іншими частинами мови.
41. Розряди займенників за значенням. Морфологічні категорії різних займенникових форм.
42. Особливості відмінювання займенників.
43. Словотвірні ознаки займенників. Проніміналізація. Субстантивація та партикуляція займенників. Наголошування займенників.
44. Розбір займенника як частини мови.
45. Формування в учнів навичок розбору займенника як частини мови.

Теоретичні питання до модульної контрольної роботи № 2

1. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм.
2. Семантичні групи прислівників. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі. Особливості творення й будови прислівникових форм.
3. Ступені порівняння прислівників.

4. Категорії безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників.

5. Ефективні шляхи засвоєння правопису прислівників у ЗЗСО.

6. Розбір прислівника як частини мови.

7. Поняття про дієслово як частину мови. Система дієслівних утворень у сучасній українській літературній мові. Дієслівні зв'язки, їхні службові функції.

8. Поняття про дві основи дієслова.

9. Типи дієвідмінювання.

10. Семантика категорії виду. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їхній стосунок до категорії часу. Основні способи творення видових форм дієслів. Двовидові й одновидові дієслова.

11. Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Пряме й переносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду.

12. Методичні рекомендації до вивчення теми «Час і вид дієслова» у шкільному курсі української мови.

13. Загальне значення та структура категорії способу. Зв'язок категорії способу з категорією часу.

14. Категорія перехідності/неперехідності дієслова. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів.

15. Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю/неперехідністю. Активний і пасивний стани дієслів. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.

16. Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу. Типи дієвідмінювання. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою.

17. Безособові дієслова.

18. Методичні засади навчання перехідності /неперехідності, стану, особи, числа й роду дієслів у ЗЗСО.

19. Морфологічний розбір дієслова.

20. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Дієприкметники активного стану, їхнє творення й особливості вживання. Утворення та специфіка функціювання дієприкметників пасивного стану. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) та в іменники (субстантивація).

21. Дієслівні форми на *-но, -то*.

22. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. Творення та синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

23. Лінгводидактична інтерпретація дієприкметника й дієприслівника в контексті компетентісно орієнтованого навчання майбутніх учителів-філологів.

24. Морфологічний розбір дієприкметника й дієприслівника.

25. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників із певними відмінками іменників та субстантивованих слів.

26. Синоніміка прийменників. Прийменники-антоніми. Класифікація прийменників за структурою та походженням (первинні та вторинні прийменники). Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники.

27. Поняття про сполучник, його функційна характеристика. Класифікація сполучників за структурою та способом уживання (одиночні, повторювані, парні).

28. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні.

29. Розрізнення сполучників (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) й однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

30. Стилїстична роль та особливості вивчення прийменників і сполучників у контексті сучасного освітнього процесу.

31. Морфологічний розбір прийменника та сполучника.

32. Частка як службова частина мови. Класифікація часток.

33. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Перехід різних частин мови до сфери часток (партикуляція).

34. Поняття про вигуки. Первинні та похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.

35. Методика вивчення частки в ЗЗСО.

36. Морфологічний розбір частки й вигуку.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Морфеміка як розділ мовознавства, її зв'язок з іншими розділами лінгвістики.

2. Морфема як знакова одиниця мови. Співвідношення понять *морфема* і *морф*.

3. Аломорфи й варіанти морфем.

4. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові.

5. Особливості вивчення будови слова в ЗЗСО. Стилістичні функції морфем.

6. Слововір як розділ мовознавства. Його зв'язок з іншими лінгвістичними дисциплінами. Поняття про словотворення та слововір.

7. Похідне слово як одиниця словотвору. Ознаки похідного слова.

8. Твірна й похідна основи, формально-значеннєві відношення між ними.

9. Слововірні ланцюжки (ряди). Слововірне гніздо.

10. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові.

11. Використання інноваційних технологій під час вивчення теми «Слововір» у ЗЗСО.

12. Граматика української мови, її розділи.

13. Граматичне значення слова, способи його вираження. Граматична форма слова.
14. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській літературній мові.
15. Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Основні класифікації частини мови.
16. Повнозначні (самостійні) і неповнозначні (несамостійні, службові) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів (модальних прислівників).
17. Іменник. Первинні та вторинні іменники. Проблема виділення займенникових іменників.
18. Лексико-граматичні розряди іменників.
19. Категорія роду іменника.
20. Категорія числа іменників.
21. Категорія відмінка іменників.
22. Продуктивні механізми формування мовно-естетичної компетентності учнів під час вивчення іменника в ЗЗСО.
23. Морфологічний розбір іменника.
24. Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка його морфологічних категорій.
25. Форми прикметника в українській мові: повні стягнені, повні нестягнені, короткі. Синтаксичні функції прикметників.
26. Значеннєво-граматичні розряди прикметників.
27. Особливості відмінювання прикметників.
28. Категорія ступенів порівняння прикметників.
29. Категорії безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки.
30. Продуктивні засоби підвищення навчальних досягнень учнів із теми «Прикметник».
31. Морфологічний розбір прикметника.
32. Числівник як частина мови, його головні граматичні (морфологічні та синтаксичні) ознаки. Відмежування числівників від інших слів із кількісним значенням.

33. Семантичні розряди кількісних числівників.
34. Порядкові числівники.
35. Структурно-морфологічні розряди числівників.
36. Типи відмінкових парадигм кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників.
37. Зв'язок кількісних числівників з іменниками. Особливості наголошення числівників.
38. Реалізація компетентнісного підходу під час вивчення теми «Числівник» у середній школі.
39. Морфологічний розбір числівника.
40. Поняття про займенник як частину мови. Співвідносність займенників з іншими частинами мови.
41. Розряди займенників за значенням. Морфологічні категорії різних займенникових форм.
42. Особливості відмінювання займенників.
43. Словотвірні ознаки займенників. Прономіналізація. Субстантивація та партикуляція займенників. Наголошування займенників.
44. Розбір займенника як частини мови.
45. Формування в учнів навичок розбору займенника як частини мови.
46. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм.
47. Семантичні групи прислівників. Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі. Особливості творення й будови прислівникових форм.
48. Ступені порівняння прислівників.
49. Категорії безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників.
50. Ефективні шляхи засвоєння правопису прислівників у ЗЗСО.
51. Розбір прислівника як частини мови.
52. Поняття про дієслово як частину мови. Система дієслівних утворень у сучасній українській літературній мові. Дієслівні зв'язки, їхні службові функції.

53. Поняття про дві основи дієслова.

54. Типи дієвідмінювання.

55. Семантика категорії виду. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їхній стосунок до категорії часу. Основні способи творення видових форм дієслів. Двовидові й одновидові дієслова.

56. Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Пряме й переносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду.

57. Методичні рекомендації до вивчення теми «Час і вид дієслова» у шкільному курсі української мови.

58. Загальне значення та структура категорії способу. Зв'язок категорії способу з категорією часу.

59. Категорія перехідності/неперехідності дієслова. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів.

60. Категорія стану дієслова, її зв'язок із перехідністю/неперехідністю. Активний і пасивний стани дієслів. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.

61. Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу. Типи дієвідмінювання. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою.

62. Безособові дієслова.

63. Методичні засади навчання перехідності / неперехідності, стану, особи, числа й роду дієслів у ЗЗСО.

64. Морфологічний розбір дієслова.

65. Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Дієприкметники активного стану, їхнє творення й особливості вживання. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) та в іменники (субстантивація).

66. Дієслівні форми на *-но*, *-то*.

67. Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. Творення та синтаксична роль

дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

68. Лінгводидактична інтерпретація дієприкметника й дієприслівника в контексті компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх учителів-філологів.

69. Морфологічний розбір дієприкметника й дієприслівника.

70. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників із певними відмінками іменників та субстантивованих слів.

71. Синоніміка прийменників. Прийменники-антоніми. Класифікація прийменників за структурою та походженням (первинні та вторинні прийменники). Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники.

72. Поняття про сполучник, його функційна характеристика. Класифікація сполучників за структурою та способом уживання (одиночні, повторювані, парні).

73. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні.

74. Розрізнення сполучників (*проте, зате, щоб, якби, якщо*) й однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

75. Стилїстична роль та особливості вивчення прийменників і сполучників у контексті сучасного освітнього процесу.

76. Морфологічний розбір прийменника та сполучника.

77. Частка як службова частина мови. Класифікація часток.

78. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Перехід різних частин мови до сфери часток (партикуляція).

79. Поняття про вигуки. Первинні та похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.

80. Методика вивчення частки в ЗЗСО. Морфологічний розбір частки й вигуку.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ІСПИТУ

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 398, [2] с.

2. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова : Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Вища школа, 1999. 208 с. (Навчальне видання).

3. Горпинич В. О. Українська морфологія. Дніпропетровськ : ДДУ, 2000. 359 с.

4. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.

5. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

6. Костусяк Н. М. Сучасна українська літературна мова : морфеміка, словотвір : робоча програма та методичні вказівки для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 48 с.

7. Костусяк Н. М. Сучасна українська літературна мова : морфологія : робоча програма та методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 60 с.

8. Костусяк Н. М. Функційно-категорійні ознаки іменних частин мови : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 192 с.

9. Костусяк Н. М. Прислівник. Дієслово. Службові частини мови. Вигук : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 72 с.

10. Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 164 с.

11. Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови (скорочена назва «МСМ(М/С)»).

URL : <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2128>.

12. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : підручник, 2-е вид., доповн. Київ : Вид. дім «Слово», 2010. 328 с.

13. Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін. ; за ред. М. Я. Плющ, 6-те вид., стер. Київ : Вища школа, 2006. 430 с. (Навчальне видання).

Додаткова

1. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 242 с.

2. Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. 179 с.

3. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.

4. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля–2000, 2003. 464 с.

Словники

1. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 222, [2] с.

2. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами – омографічними коренями. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. 912 с.

URL : <http://www.inmo.org.ua/library.html>.

3. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Карпіловський В. С., Недозим Т. І. Словник афіксальних морфем української мови. Київ : УкрНДПСК, 1998. 434 с.

4. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів : Світ, 2001. 448 с.

5. Словник української мови : в 11т. Київ : Наук. думка, 1970–1980. URL : <http://www.inmo.org.ua/library.html>.

6. Українська мова. Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Павлюк та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 2000. 752 с.

7. Яценко І. Т. Морфемний аналіз : словник-довідник : у 2 т. / ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Вища школа, 1980. Т. 1. А–Н. 1980. 356 с. URL : <http://www.inmo.org.ua/library.html>.

8. Яценко І. Т. Морфемний аналіз : словник-довідник : у 2 т. / ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Вища школа, 1981. Т. 2. О–Я. 1981. 352 с. URL : <http://www.inmo.org.ua/library.html>.

Нормативні документи

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <http://mon.gov.ua/konczepczija.pdf>.

2. Закон «Про загальну середню освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.

3. Навчальні програми для 10–11 класів. Українська мова. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.

4. Навчальні програми для 5–9 класів. Українська мова. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klasimzo.gov.ua>.

5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році.

URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendaciyi>.

5. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в 2018–2019 навчальному році.

URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466/.

6. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804.

URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.

7. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10–11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407)). *Дивослово*. 2018. № 7–8. С. 2–15.

URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.

8. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407). *Дивослово*. 2018. № 7–8. С. 32–60.

URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.

9. Програми курсів за вибором і факультативів з української мови. 8–11 класи / за заг. ред. К. В. Таранік-Ткачук. Київ : Грамота, 2012. 272 с.

Наукові праці з методики викладання української мови

1. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.

2. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль : Астон, 2005. 204 с.

3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : навч.-метод. посібник. Львів, 2018. 202 с.

4. Костусяк Н. М. Лінгводидактичні й компетентнісно орієнтовані засади вивчення дієслівної категорії способу у ЗВО та ЗЗСО. *Волинь філологічна: текст і контекст. Українська мова в сучасному науковому вимірі : зб. наук. праць / упоряд. Т. П. Левчук. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 30. С. 20–35.*

5. Костусяк Н. М. Поетапність та ефективні шляхи засвоєння граматичних особливостей прикметників і їхніх функційних еквівалентів. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції, 14 квітня 2021 року, Луцький національний технічний університет. Луцьк : Відділ іміджу та промоції Луцького НТУ, 2021. С. 131–135.*

6. Костусяк Н. М. Формування мовно-естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога на практичних заняттях із морфології української мови. *Формування мовного естетичного ідеалу засобами навчальних дисциплін : зб. наук. Праць / ред. кол. : С. В. П'ятаченко (голова), І. Б. Іванова, З. В. Савченко, Т. В. Доган (відповідальний секретар). Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 51–58.*

7. Костусяк Н. М. Категорія особи в сучасній українській мові: лінгвометодичний вимір. *Актуальні проблеми міжкультурної комунікації: зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, 06 квітня 2022 року, Луцький національний технічний університет. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2022. С. 264–267.*

8. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 250 с.

9. Кульбабська О. В., Кардашук О. В. Крок у професію. Методика викладання української мови : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. 256 с.

10. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика. Житомир : Вид-во ЖЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
11. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Формування лексичної і граматичної компетентностей майбутніх філологів в умовах дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Том 84. № 4. С. 104–125. URL : <https://doi.org/10.33407/itlt.v84i4.3956>.
12. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
13. Омельчук С. А. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2014. 368 с.
14. Остапенко Н. Технологія сучасного уроку з української мови : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 248 с.
15. Пентилюк М. І., Онукевич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посібник. Київ : Ленвіт, 2006. 134 с.
16. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків : ХДПУ, 2001. 115 с.
17. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с. URL : <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/396>.
18. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

Навчально-методичне видання

КОСТУСЯК Наталія Миколаївна

**МОРФЕМІКА, СЛОВОТВІР,
МОРФОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Методичні рекомендації

В авторській редакції

Формат 60×84 ¹/₁₆. Ум.-друк. арк 4,7.
Наклад 100 пр. Зам. 19.

Волинське обласне редакційно-видавниче підприємство «Надстир'я»
43025, м. Луцьк, вул. Лесі Українки, 7. Тел. +38 099 45 72 509; +38 067 33 41 306.
E-mail: obldruk_vidav@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК No 349 від 02.03.2001.